

Cappi på KP

Namn i Göteborgsområdet använda av ungdomar

Av Maria Löfdahl

Inledning

Det urbana namnförrådet i Göteborg är inte något nytt forskningsområde. Redan år 1911 publicerade Elof Hellquist den kåserande framställningen Göteborgs gatnamn i tidningen Göteborgs Aftonblad (Hellquist 1911). Som medlem av gatunamnsberedningen hade Hellquist god kännedom om dessa namn. Första upplagan av boken Göteborgs gatunamn av Carl Sigfrid Lindstam utkom 1945. Här behandlas inte bara namn på gator utan även namn på allmänna platser såsom idrottsplatser, parker o.d. Göteborgs gatunamn har under årens lopp utkommit i omarbetade och kompletterade upplagor, den senaste upplagan, reviderad och kompletterad av Greta Baum, utkom år 2001. De namn som behandlas i ovan nämnda framställningar är, då de i huvudsak bygger på gatunamnslängder, officiella. När det gäller namn inom Göteborgs stads område är även Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län (OGB) 2 som kom ut år 1929 en källa. Hjalmar Lindroth, som är huvudförfattare till OGB 2, fokuserade emellertid på namn på gårdar, byar, landerier och bebyggda områden och dessa namn behandlas under rubriken Namn av i naturlig inhemsk namngivning förekommande ortnamnstyper (OGB 2 s. 1). Lindroth upptar i OGB 2 även namn på kvarter, gator och krogar men dessa behandlas mer styvmoderligt och de flesta av dem hamnar under rubriken Namn av sådana typer som icke förekomma i naturlig inhemsk namngivning (a.a. s. 52). En stor del av dem utgörs av vad Lindroth (a.st.) kallar »på konstlad väg eller avsiktligt tillskapade namn (fantasinamn)» och många av dem betecknade platser i de gamla arbetarstadsdelarna Majorna och Masthugget. Dessa namn kommenteras ytterst sparsamt och det framgår ofta inte vad som betecknas. Detta är naturligtvis en produkt av den rådande tidsandan och synen på namn som kulturyttringar, men det medför ändå att denna typ av urbana namn i hög utsträckning saknas i samlingarna i Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg (DAG). Mot denna bakgrund är det för dagens forskare angeläget att dokumentera även den här typen av urbana mer eller mindre inofficiella namn.

Följande framställning grundar sig på material insamlat i samband med gymnasieelevers studiebesök på DAG. Som ett inslag i besöken fick eleverna i uppgift att skriva ner ett eller flera inofficiella ortnamn de själva kände till och

använde. Materialet består alltså inte av några djupintervjuer, vilket bl.a. medför att det är svårt att uttala sig om t.ex. namnstabilitet. Det bör även påpekas att alla namn i materialet inte är inofficiella. En del av namnen består av vad som närmast faller under kategorin kommersiella namn, företagsnamn och varumärkesnamn (Sjöblom 2007 s. 102).

Drygt hundra-tjugo gymnasieelever i årskurserna ett och två har bidragit med sina inofficiella ortnamn till arkivets samlingar. Samlingen består hittills av 189 namn och namnen är insamlade under år 2011. Meddelarna kommer från tre skolor i Göteborg. Två av dessa skolor ligger mycket centralt. En skola ligger i ett område beläget något utanför Göteborgs centrum. Detta innebär dock inte att alla eleverna från de mer centralt belägna skolorna bor i centrum. Det finns meddelare från de centrala stadsdelarna i Göteborg, från närförorter både söderut och norrut, och några informanter bor i Göteborgs kranskommuner. Samtliga meddelare vistas ändå nästan dagligen inne i centrala Göteborg och är väl förtrodda med miljön där.

Namnen

Kortformer

En stor del av de insamlade namnen utgörs av kortformer av officiella eller åtminstone relativt välkända och etablerade namn. Ofta är det fixpunkter såsom torg och buss- eller spårvagnshållplatser i centrala Göteborg som ungdomarna omtalar med dessa kortformer. Brunnsparken kallas för *Brunns*, Friskvädertorget kallas *Friskis* och stadsdelen Grimmered kallas *Grimme*. Grönsakstorget kallas *Grönsak*, Hjalmar Brantingsplatsen kallas *Hjalmar* och Korsvägen kallas för *Kors*. Knutpunkten Torslandakrysset kallas *Krysset*, Kungssportsplatsen kallas *Kungs* eller *Kungsport* och nöjesparken Liseberg kallas av ungdomarna för *Lisse*. Den stora bussterminalen Nils Erikssonsterminalen kallas *Nisse*, *Nisseplatsen* eller *Nisseterminalen*. Redbergsplatsen kallas *Red* (med långt *e*) och Sankt Sigfrids plan *Sanktas*. Parken Slottsskogen kallas *Slottis*. Frölunda torg kallas för *Torget*. Berget Överåsberget i Örgryte kallas av ungdomarna *Överås*.

Vidare omtalas kaféer och affärer med kortformer: kafé Cappuccino kallas av ungdomarna *Cappi*, restaurangen Deli and Coffee kallas *Deli*, klädaffären Fiorucci kallas *Firren*, det franska kafét Le pain français kallas *Franska*, klädaffären Gina tricot kallas *Gina*. Societetshuset på Marstrand kallas *Såsen* och restaurangen Vårdshuset, även det på Marstrand, kallas *Värds*. Den populära badplatsen Hovås kallbadhus kallas *Kallbadet*.

Skolor och olika typer av anläggningar i anslutning till skolorna utgör viktiga platser i ungdomarnas vardag vilket medför att de ofta omtalas med inofficiella

namn. Fotbollsplanen vid Karl Johansskolan kallas *Kalleplan*. En del av Karl Johansskolans skolgård vetter mot fotbollsplanen Kalleplan och mot Såggatan. Här ligger ett aktivitetshus för ungdomar vilket gör platsen till en attraktiv samlingspunkt. Denna del av skolgården kallas *Yttre*, en kortform för det etablerade *Yttre skolgården*. Frölunda kulturhus kallas *Kultan*, skolan Kungsladugårdsskolan kallas *Kungen* och den s.k. »plaskdammen» invid Kungsladugårdsskolan kallas *Plaskis*.

Initialförkortningar

En del namn är initialförkortningar. Burger King kallas av ungdomarna *BK*, stadsdelen Gamlestaden kallas *G-stan*, *HK* står för Hikari Kai som betecknar en populär förening för japansk populärkultur. Ungdomarna använder namnet *HK* för att beteckna de lokaler i centrala Göteborg där föreningen har möten. Järntorget kallas *JT*, stadsdelen Kortedala kallas *K-dala*, Kungssportsplatsen kallas *KP*. *KP* är även det bland Kullaviksungdomarna vanliga namnet på Kullaviks pizzeria. Parken Näckrosdammen kallas *ND* och stadsdelen Tynnered kallas *Tnd*.

Ordlekar

En del av namnen är ordlekar. Ett stort pariserhjul som var placerat vid Göteborgsoperan och som gett upphov till diskussioner i Göteborg, kallas *Big Glenn*. Ordvitsen anspelar på att förnamnet *Glenn* anses särskilt vanligt i Göteborg, och namnet uttrycker en skämtsam jämförelse med Big Ben. Snabbmatskedjan McDonalds kallas av ungdomarna *Donken* eller *Macke-donken*. *Stora Donken* betecknar en särskilt stor McDonaldsrestaurant. En meddelare kallar köpcentrumet Frölunda torg för *Fröet*. *Gettot* är en skämtsam benämning på (den ganska välbärgade) förorten Askim. Namnen *Node* och *Sode* används av ungdomar om två olika bostadsområden i området Örgryte. *Node* är en kortform för *North of Delsjövägen* och *Sode* för *South of Delsjövägen*. En meddelare förklarar namnen på följande sätt: »[Namnen] används av en liten grupp i Örgryte och beskriver i vilket område i Örgryte du bor. Sedan kategoriseras man och möter varandra i fotboll etc.». Namnen är inspirerade av amerikanska namn såsom *SoHo* 'south of Houston Street' eller kanske snarare av det i Stockholm kommersiellt lanserade *Sofa* 'south of Folkungagatan' (se Nyström 2007 s. 72).

Även namn på skolor inbjuder till ordvitsar. Nordhemsskolan kallas av vissa elever *Nördhem* där förleden innehåller slangordet *nörd* 'tönt'. Axel Dahlströms torg betecknar dels ett torg, dels ett bostadsområde där det bor många personer som av en av informanterna kallas »äldre». Med hänsyftning på detta kallas

området *Gråhårstorget*. Namnet *Hängmattan* används, och har av göteborgare länge använts, som ett alternativt namn på Karl Johansgatan i Majorna. Namnet syftar på att gatan liknar en hängmatta där den löper i en dal mellan två höjder. Ett högt hus i centrala Göteborg kallas i folkmun, med syftning på husets utseende, *Läppstiftet*. Den stora tidtabellstavla som är placerad mitt i bussterminalen Nils Erikssonsterminalen kallas *Svarta tavlan*. Till denna grupp skulle man kunna föra vad som väl närmast är metaforiskt transfererade namn (jfr Ainiala 2005 s. 18). Exempel på ett sådant är *Camp Nou* som är en skämtsam benämning på Ullevi som jämförs med fotbollsstadion i Barcelona.

Egenskaper eller vad som förekommer på orten

Ibland har platsen fått namn efter hur det ser ut, vad som finns eller vad som förekommer på platsen. *Gula sjappet* betecknar en bensinstation och en kiosk i närheten av Brottkärr. Den kiosk i området Hjuvik som kallas *Gulan* ligger i ett gulmålat hus. Namnet *Hålan* används av en grupp ungdomar för att beteckna en nedsänkt, skyddad garageinfart, och platsen används enligt informanterna som »rökställe». *Hörnet* betecknar hörnet av en ICA-affär där en informantgrupp uppger att de brukar stämma möte med varandra. *Lilla vägen* är enligt en meddelare »ett annat [namn] för en grusväg i Särö där många ungdomar möts upp på kvällarna». En annan informant uppger att hon kallar en liten väg (i ett annat område) som hon och hennes vänner använder som »rökplats» för *Lilla vägen*. Även namnet *Ciggtrappan* som betecknar en trappa i bostadsområdet Fiskebäck berättar vad man brukar göra på platsen.

Emotrappan betecknar en bred trappa i köpcentrumet Nordstan. Denna trappa används som mötesplats av s.k. »emos», dvs. ungdomar som tillhör subgruppen emo¹. Emotrappan beskrivs av informanterna: »Där hänger ungdomar (ibland emos) i massor» och »man ser ofta klungor av emos där». Denna ungdomsgrupp tycks ha gjort avtryck i Göteborgsungdomarnas namnflora. Även en annan plats, den gräsmatta nära Göteborgs operahus som kallas *Emogräset*, syftar på att »emos» brukar träffas på platsen. *Fortet* används av några informanter om en lekplats i området Askim, och *Nya lekplatsen* används om en nybyggd lekplats i bostadsområdet Eklanda. *Groddammen* betecknar en liten damm i bostadsområdet Johanneberg. Namnet *Kisstunneln* används om en gångtunnel mellan köpcentrumet Nordstan och Centralstationen och namnet syftar på sakliga förhållanden. Den punkt där vägarna inne i Nordstan korsas utgör en naturlig mötespunkt som kallas *Korset*.

¹ De ungdomar som tillhör subgruppen emo definierar sig själva genom att de lyssnar på ett speciellt slags musik.

Vissa av de namn meddelarna använder betecknar platser utanför centrala Göteborg. Ibland nämns platser i orter utanför Göteborg där informanterna bor eller har sommarställe. Flera av dessa namn används inte bara inom ungdomsgruppen. Exempel på sådana namn är *Myrstigen* som betecknar en liten stig i bostadsområdet Hult i Askim, *Måsskiten* som betecknar en brygga i Mollösund; »Där tar man alltid ett kvällsdoop», *Runda skogen* som betecknar en liten skogsplätt i ett bostadsområde i Stenungsund och *Tallen* på Särö som betecknar en badklippa där det står en ensam tall. *Diamantberget* betecknar ett litet berg vid Kristinedalsskolan i Stenungsund, *Kärleksstigen* är namnet på en stig som går från Hästeviksbadet till Tumlehed, *Lilla Danmark* betecknar en udde vid Tumlehed och *Mördarbacken* en brant backe vid en informants sommarställe utanför Strömstad. Backen kallas så »eftersom man nästan dör om man försöker springa upp för den».

I något fall syftar namnet på någon enstaka händelse. Namnet *Hallonnästet* är exempel på detta. Meddelaren redogör noggrant för namnets bakgrund: »På Överåsberget i Örgryte. Det var en helt fantastisk kväll och NN hade med sig en dryck med smak av hallon. Det gav namnet *Hallonnästet*».

Företagsnamn

En grupp i materialet utgörs av vad som bäst kallas företagsnamn. Dessa namn fungerar ofta, såsom påpekats av Paula Sjöblom (2002 s. 91 f.), som ortnamn och de hus eller kvarter namnen betecknar utgör i många fall samlings- eller mötespunkter för meddelarna.

Detta är en något speciell grupp i det avseendet att meddelarna ibland hyser starka känslor inför vissa av namnen, framförallt när det är fråga om namnbyten. Denna namngrupp innehåller namn på mataffärer och i ett fall en pizzeria som bytt namn, vilket fått informanterna att reagera kraftigt. Ett exempel är livsmedelsaffären *Signalen*. Affären hette tidigare *Signalen* men efter att den köpts upp av kedjan Hemköp ändrades namnet till *Hemköp Kullavik*. Många Kullavikbor opponerade sig detta namnbyte bl.a. genom att bilda facebookgruppen »Vi som fortfarande säger Signalen». På denna facebookside är reaktionerna kraftiga: »Det heter Signalen, har alltid hetat, kommer alltid att heta. Vi måste bara få dom att inse det.» Ett annat exempel som tas upp av två meddelare är namnet på en pizzeria. Meddelarna kallar pizzerian för *Tommys*, vilket är pizzerians tidigare namn. Pizzerian bär idag det officiella namnet *San Remo*, och detta nya namn ogillas av informanterna. Nuvarande Hemköp i Billdal kallas fortfarande *Billhälls* eftersom detta var den mataffär som tidigare låg där. *Origohuset* i närheten av Brottkärr benämns av meddelare med sitt gamla namn; *Kodakhuset*. En informant uppger att hon och hennes familj (»så säger min familj») kallar den mataffär hon brukar handla i för *Rimi* vilket var

affärens namn innan den blev uppköpt av ICA. Det är inte alltid namnbrukarna uppvisar så starka känslor inför ett namnbyte som när det gäller namnet *Signalen*, det handlar ofta helt enkelt om firmanamn som är inarbetade och stabila inom en namnbrukarkrets. Övan nämnda namn är exempel på namn som övergår från att vara officiella till att bli inofficiella.

En namngrupp som inte kan kallas officiella företagsnamn men där namnen ändå betecknar affärer e.d. är den kategori av namn där butiker eller näringsställen fått inofficiella namn som på ett eller annat sätt syftar på innehavaren. Dessa namn har i flera fall fördomsfulla förtecken. *Rondoturken* betecknar en kiosk i området Härlanda. *Turren* används av skolelever om en kiosk nära meddelarnas skola. *BB-turken* används om det kafé som officiellt heter *Baguettbaren* och namnet *Barab* betecknar en minilivs.

Analys och diskussion

Det är uppenbart att en del namn används av stora ungdomsgrupper, medan andra namn används i ytterst begränsade namnbrukarkretsar. De namn som upptogs av flest meddelare är *Donken* (som har 13 förekomster), *Brunns* (tio förekomster), *BK* (nio förekomster), *KP* (sju förekomster), *Kors* (sex förekomster), *Nisse* och *Nisseplatsen* (fyra förekomster vardera) och *Emotrappan* (fyra förekomster). Detta innebär emellertid inte att meddelare som inte uppgivit ett namn som t.ex. *Donken* inte känner till eller använder det. Sannolikt beror detta snarare på att informanterna fick en öppen fråga, och det finns säkert ett mörkertal i materialet.

Namnen *Hålan*, *Ciggtrappan* och *Hallomästet* har en förekomst vardera i materialet och namnen används sannolikt av en mycket begränsad grupp. I några fall har meddelarna till och med lämnat upplysningar om hur de själva uppfattat namnbrukarkretsarna. Exempel är namnen *Node* och *Sode* (varom se ovan) där informanten skrivit »används av en liten grupp i Örgryte». Namnen *Hängmattan* och *Läppstiftet* upptas en gång vardera av två meddelare. Dessa inofficiella namn är välkända och väl inarbetade, och de flesta göteborgare, oavsett ålder, känner till eller använder dem. Kortformer och initialförkortningar som *Brunns* och *BK* tycks dock framförallt användas av ungdomar.

Man kan utifrån materialet se att många av de inofficiella namn ungdomarna använder är sekundära, dvs. de bygger på officiella namn (jfr Ainiala 2005 s. 17). Då rör det sig framförallt om kortformer, initialförkortningar och i viss mån ordlekar. Suffix såsom *-is* och *-an* som är produktiva i inofficiella stockholmsnamn (se t.ex. Nyström 2007 s. 71) tycks inte lika vanliga i Göteborgsmaterialet även om de förekommer i namnen *Friskis*, *Plaskis*, *Slottis* och *Kultan*.

Ofta är det större torg och andra samlings- och mötesplatser i centrala Göteborg som fått inofficiella namn. Det är till stor del inne i centrala Göteborg ungdomarna vistas, och det är ofta torg och knutpunkter i kollektivtrafiken som utgör fixpunkter i ungdomarnas rörelsemönster. Även butiker, kiosker och näringsställen fungerar som mötesplatser och har fått inofficiella namn av ungdomarna.

Många platser som fått ett inofficiellt namn har redan ett officiellt namn. Det är alltså inte så att ett nytt namn behövs för att ungdomarna skall kunna orientera sig. Denna typ av namn fyller ofta, så som påpekats i andra sammanhang (se t.ex. Ainiala 2005) snarast ett annat behov, nämligen behovet av att definiera och förstärka gruppidentiteten och markera tillhörighet. Genom att känna till och använda ett inofficiellt namn visar man förtrogenhet med området och tillhörighet med gruppen (jfr Vidberg 2008).

Avslutning

Det är naturligtvis svårt att uttala sig om hur stabila dessa namn är i ett längre tidsperspektiv. En svårighet utgörs av att denna typ av inofficiella urbana namn i princip saknas i DAGs samlingar. Intressant vore att jämföra detta nya material med inofficiella namn bildade och brukade av meddelare i äldre generationer. Den här materialgenomgången visar på vikten av kontinuerlig materialinsamling för att möjliggöra longitudinella studier ur olika perspektiv.

Litteratur

- Ainiala, Terhi, 2005: På väg mot urban namnforskning. I: Namnens dynamik. Utvecklingstendenser och drivkrafter inom nordiskt namnskick. Handlingar från den trettonde nordiska namnforskarkongressen i Tällberg 15–18 augusti 2003. Red. av Staffan Nyström. Uppsala (NORNA-rapporter 80). S. 13–26.
- Baum, Greta, 2001: Göteborgs gatunamn 1621–2000. Göteborg.
- Hellquist, Elof, 1911: Göteborgs gatnamn. (Särtryck ur Göteborgs Aftonblad.). Göteborg.
- Lindstam, Carl Sigfrid, 1945: Göteborgs gatunamn. 1 uppl. Göteborg.
- Nyström, Staffan, 2007: Städernas namnmiljöer i mångkulturellt perspektiv. I: Namn och mångkultur – flerspråkiga miljöer och kulturella influenser. Föredrag vid Ortnamnssällskapets i Uppsala 70-års Symposium 21–22 oktober 2006. Red. Katharina Leibring, Staffan Nyström & Mats Wahlberg. Uppsala. S. 65–74.

- Sjöblom, Paula, 2002: Firmanamn som namnkategori. I: Avgränsning av namnkategorier. Rapport från NORNA:s tjugonionde symposium på Svidja 20–22 april 2001. Red. Terhi Ainiala & Peter Slotte. Tallinn. (Forskningscentralen för de inhemska språken. Skrifter 4.) S. 89–100.
- 2007: Finska företagsnamn. Deras struktur och funktion. I: OUA. S. 101–111.
- Vidberg, Maria, 2008: Urbana ortnamn i Nykarleby och attityder till dem. I: Nordiska namn – Namn i Norden. Tradition och förnyelse. Handlingar från den fjortonde nordiska namnforskarkongressen i Borgarnes 11–14 augusti 2007. Red.: Guðrún Kvaran & al. Uppsala. (NORNA-rapporter 84.). S. 453–459.